

Η Τεχνολογία, δημιούργημα του ανθρώπου¹, στην υπηρεσία του ανθρωπισμού και γενικότερα του Πολιτισμού.

του Φ. Κ. Βώρου

[Πρόκειται για κείμενο εισήγησης, η οποία πραγματοποιήθηκε στην αίθουσα του Κουκουλίδειου Πνευματικού Κέντρου του Δήμου Σιάτιστας, στις 8-12-2002, σε εκδήλωση που είχε οργανώσει η Δ.Ε.Π.Π.Τ.Α.Σ. για την παρουσίαση της ιστοσελίδας της <http://www.siatista.gr/>]

.α'. Εννοιολογικές διευκρινίσεις:

Οι ανάγκες της ζωής, πρώτα οι ανάγκες της επιβίωσης, οδηγούν τον άνθρωπο, ζώο με νόηση (homo sapiens), στην κατασκευή εργαλείων υπηρετικών της ζωής, στην επινόηση **τεχνικών μέσων**, για να διευκολύνεται στη συλλογή τροφών, αργότερα για να παράγει αγαθά, για να τα μεταφέρει, για να προστατεύεται από κινδύνους, για να βελτιώνει τη ζωή του. Όλα τα μέσα που ο άνθρωπος επινοεί ή βελτιώνει (από μια **ράβδο**, που του επιτρέπει να κατεβάσει καρπούς από το ψηλό δένδρο, ως το σημερινό **ηλεκτρονικό δίκτυο**, που μας επιτρέπει – ενδεχόμενα- να πραγματοποιούμε Συνέδριο στη Σιάτιστα με ταυτόχρονη συμμετοχή ή παρακολούθηση από Σιατιστινούς που κάθονται στο σαλόνι τους στη Μελβούρνη), όλα αυτά τα μέσα είναι **τεχνουργήματα**, υπηρετικά και αξιοθαύμαστα, **ευεργετικά ή και επικίνδυνα και βλαπτικά, ανάλογα με τη χρήση που θα γίνει από εκείνον που τα επινόησε ή τα βελτίωσε ή οπωσδήποτε τα χρησιμοποιεί: για την υπηρεσία του Ανθρώπου ή την εξόντωση του συνανθρώπου, για προαγωγή του Ανθρωπισμού² ή διολίσθηση προς τη Βαρβαρότητα, για βελτίωση του Πολιτισμού³ ή επιδείνωση της ζωής των άλλων «πολιτισμένων».**

Η αξιοποίηση της ανθρώπινης προσπάθειας γενικά και των δυνατοτήτων της Τεχνολογίας ειδικά για την υπηρεσία του Ανθρώπου

¹ Ζώο **λογικό, κοινωνικό, πολιτικό** είναι ο άνθρωπος, σύμφωνα με το φιλοσοφικό στοχασμό (λ.χ. του Αριστοτέλη, που μίλησε αναλυτικά και για **προαίρεση**, δηλαδή ικανότητα επιλογής των κατευθύνσεων και τρόπων δράσης του Ανθρώπου με **κριτήρια ηθικά** ύστερα από λογισμό, Αριστοτέλης, **Ηθικά Νικομάχεια**, γ' βιβλίο).

² Ειδική ανάλυση του όρου **Ανθρωπισμός** στο Παράρτημα.

³ Ειδική ανάλυση του όρου **Πολιτισμός** στο Παράρτημα.

και του συνανθρώπου - με σεβασμό για τη ζωή και την αξιοπρέπειά του- είναι ίσως ο πιο απλός και κατανοητός **ορισμός του Ανθρωπισμού**. Η άσκηση ανθρωπισμού αποτελεί ίσως και την πιο λεπτή και ουσιαστική έκφραση **Πολιτισμού** (που περιλαμβάνει ή που αγκαλιάζει όλη την ανθρώπινη δραστηριότητα και δημιουργία):

Οικονομική Ζωή

Κοινωνική Οργάνωση

Πολιτική Δραστηριότητα

Εκπαίδευση – Θρησκεία

Ψυχαγωγία και

Τέχνες Γράμματα Επιστήμες,

Τεχνική - Τεχνολογία⁴.

Και τους συναφείς **θεσμούς**:
οικονομικούς, κοινωνικούς,
πολιτικούς κλπ.

Αλλά συχνά οι άνθρωποι εκφράζουν θαυμασμό για τον **Πολιτισμό** τους και φυσικά για τα πιο θεαματικά επιτεύγματά τους στην Τεχνολογία τους και ταυτόχρονα διατυπώνουν σκεπτικισμό και αμφιβολία για την ανθρωπιά τους, γιατί διαπιστώνουν ότι συχνά **στις πράξεις τους δε συμπορεύονται η σοφία** (το λογικό) και η **αρετή⁵** τους, γιατί εξίσου συχνά αναδύεται ανάμεσά τους κάποιο νέφος ευδιάκριτης ή αδιόρατης ή σιωπηλής σύγχυσης στις αντιλήψεις για τη ζωή και τις προτεραιότητές της, ανάμεσα στη δυνατότητα για το καλό και την προθυμία γι' αυτό⁶.

.β'. Δυνατότητες της Τεχνολογίας (σε όλους τους τομείς κοινωνικής δραστηριότητας):

Πέρα από αυτά και όσα γράψαμε στο κείμενο ανάλυσης του όρου **Τεχνολογία** (δείτε το «Παράρτημα») το κύριο γνώρισμα και οι ουσιαστικές συνέπειες της Τεχνολογίας για τη ζωή του ανθρώπου συνοψίζονται στα ακόλουθα:

✓ Τα τεχνολογικά μέσα, από τα πιο απλά ως τα πιο σύνθετα (ή από τα πιο σύνθετα ως τα πιο απλά) εγκλείουν **επινοητική ικανότητα** (για να φτιαχτούν), απαιτούν **δεξιότητα** (για να χρησιμοποιηθούν), επηρεάζουν την **αποτελεσματικότητα των πράξεων** (ποσοτικά και ποιοτικά), άρα

⁴ Ειδική ανάλυση του όρου **Τεχνολογία** στο Παράρτημα.

⁵ "Αρετή εστίν έξις προαιρετική εν μεσότητι ούσα τη προς ημάς..... (Αριστοτέλης, **Ηθικά Νικομάχεια**, γ' βιβλίο), (= Αρετή είναι συνήθεια που ο άνθρωπος επιλέγει για τη δράση του με σύνεση, μετριοπάθεια και αίσθημα ευθύνης).

⁶ Ε. Π. Παπανούτσου, **Η Ηθική Συνείδηση και τα Προβλήματά της** (α' έκδοση από τις εκδόσεις Γαλαξίας, 1962).

Θεόφιλου Βορέα, **Ηθική**, (ΟΕΔΒ, 1948).

και προσδίδουν **δύναμη επιβολής** του πρώτου δημιουργού, ή χρήστη, ή κτήτορα έναντι των συνοδοιπόρων του, που δε διαθέτουν τα ίδια μέσα.

✓ Αυτή η **προτεραιότητα** ή δύναμη επιβολής εκδηλώνεται σε όλους του τομείς κοινωνικής ή πολιτικής ή διπλωματικής δράσης και συνήθως επηρεάζει **το ήθος**⁷ των ανθρώπων (των κοινωνικών ομάδων ή ολόκληρων κοινωνιών – κρατών), ως το σημείο να εκδηλώνονται **τάσεις εκμετάλλευσης και υποταγής** ή και περιφρόνησης των άλλων ανθρώπων (τάσεις αλαζονείας).

✓ Κατά συνέπεια, η Τεχνολογία, δημιούργημα των ανθρώπων, ενδέχεται να κυριαρχεί πάνω στο δημιουργό της θετικά και αρνητικά. Γι' αυτό § γ' που ακολουθεί.

γ'. Βήματα συμπόρευσης ή απόκλισης Τεχνολογίας και Ανθρωπισμού επισημαίνονται πολλά και ποικίλα. Συχνά επαινούμε τις επινοήσεις / βελτιώσεις Τεχνολογίας ή νιώθουμε θλίψη για τον τρόπο που οι άνθρωποι τις χρησιμοποιούν σε συγκρούσεις ανάμεσά τους:

✓ Η τεχνολογία δημιούργησε τον **τροχό** που αξιοποιήθηκε άμεσα για μεταφορές, για ευγενείς αγώνες αλλά και για **δρεπανηφόρα άρματα** και σήμερα για αναρίθμητα εκούσια ή ακούσια **ατυχήματα** (όχι μόνο τροχαία) ή συνειδητές καταστροφές.

✓ Η Τεχνολογία των ιατρικών μηχανημάτων και φαρμάκων προσφέρει άπειρα ευεργετήματα σε ασθενείς, που ποθούν θεραπεία, και άφθονα περιστατικά ακούσιας ή εκούσιας βλάβης της υγείας ή στέρησης της ζωής από απροσεξία ή συνειδητό σχεδιασμό.

✓ Το απλό μαχαίρι είναι εργαλείο άπειρων ενεργειών υπηρεσίας του ανθρώπου ή και φονικών πράξεων εις βάρος συνανθρώπων...

✓ Ο θεσμός της Εκπαίδευσης βασίζεται σε μεγάλο πλήθος τεχνολογικών επιτευγμάτων (από την οικοδόμηση σχολικών κτισμάτων και την επινοήση γραφής / τυπογραφιών έως το σύγχρονο Υπολογιστή) για την παιδεία του ανθρώπου, αλλά μπορεί και να χρησιμοποιηθεί και ως μέσο κοινωνικής αδικίας και κοινωνικού παραμερισμού, αν δε διασφαλιστεί καλής ποιότητας εκπαίδευση με στοργή για όλα τα παιδιά της κοινωνίας⁸, (ή και ως μέσο αποπροσανατολισμού...).

⁷ "Το ήθος των Ανθρώπων" (η συνειδητή και άρα υπεύθυνη επιλογή δράσης εκ μέρους τους), [ειδικό κεφάλαιο στην ιστοσελίδα μας: voros.gr](http://www.voros.gr)

⁸ Η Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης αναλύει τα θέματα αυτά. Ειδική βιβλιογραφία: Άννα Φραγκουδάκη, **Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης**, Αθήνα, 1996.

Φ. Κ. Βώρος, **Φιλοσοφία της Εκπαίδευσης** (και βασικά στοιχεία Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης), Αθήνα 1997.

✓ Σε όλους τους τομείς της κοινωνικής δράσης είναι δυνατό η Τεχνολογία να συμβάλει ουσιαστικά για το θετικό αποτέλεσμα (όπως είδαμε πιο πάνω):

- για την παραγωγή αγαθών,
- για τις οικονομικές σχέσεις,
- για τη δομή και την οργάνωση της κοινωνίας
- για την πολιτική δράση,
- για τις εξουσιαστικές σχέσεις,
- για την επικοινωνία ανθρώπων,
- για τις διακρατικές – διεθνείς σχέσεις,

Ίσως και για αποτέλεσμα κερδοφόρο ή κερδοσκοπικό και εγκληματικό (π.χ. τρελές αγελάδες, καταλήστευση λαών).

δ'. Μηνύματα από την Ιστορία.

Αλλά παντού – ανάμεσα στις δυνατότητες που προσφέρει η Τεχνολογία και τα αποτελέσματα που προκύπτουν απ' αυτήν παρεμβαίνει – παρεμβάλλεται η **ευαισθησία** και η **αντίληψη** και η **δεξιότητα** και **βούληση** του Ανθρώπου⁹, ο οποίος χειρίζεται την τεχνολογία του έτσι, ώστε να γεννιέται συχνά το ερώτημα: ο σοφός Άνθρωπος, «του κόσμου από τα θάματα το πιο μεγάλο»¹⁰, παράγει με τη σοφή τεχνολογία του **Ανθρωπισμό η Βαρβαρότητα**;

Τα δείγματα ή παραδείγματα είναι πάμπολλα:

- Με τις ερπύστριες έφτιαξαν οι άνθρωποι και **βενζινάρωτρα** για διευκόλυνση της ζωής τους και **τανκς** για οδύνη των συνανθρώπων τους.
- Το θαυμαστό επίτευγμα που λέγεται **αεροπλάνο** το χρησιμοποιούν για χρήσιμες μεταφορές και αεροφωτογραφίες αλλά και για κατασκοπία, βομβαρδισμούς αμάχων και πράξεις θαυμαστής αλλά εκδικητικής και πολλαπλά τυφλής αυτοκτονίας....

Γενικά, η **Τεχνολογία**, λαμπρό δημιούργημα σοφίας του ανθρώπου, γίνεται και **μέσο αθέμιτου πλουτισμού** και **αλαζονείας**, που παρασύρει την ανθρώπινη βούληση σε **πράξεις εκμετάλλευσης, ευτελισμού,**

⁹ **Βούληση** ...Ειδικό κεφάλαιο της Ψυχολογίας του Ανθρώπου, που μένει πάντα ανεξιχνίαστη, από τότε που διατύπωσε ο Ηράκλειτος την αποφθεγματική παρατήρησή του: "Ψυχής πείρατα ιών ουκ αν εξεύροιο πάσαν επιπορευόμενος οδόν. Ούτω βαθύν λόγον έχει"(= τα μύχια της ψυχής δεν είναι δυνατό να τα αποκαλύψεις, όπως κι αν ερευνήσεις. Τόσο είναι ανεξιχνίαστα τα μυστικά της).

¹⁰ Οι στίχοι του Σοφοκλή (α' στάσιμο της **Αντιγόνης**) αποτελούν **Ύμνο για τον Άνθρωπο**, αλλά και επισήμανση αδυναμιών

υποτίμησης της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, συχνά προωθεί ανώριμα άτομα στη διαχείριση μεγάλης εξουσίας / δύναμης, με τρόπο ταπεινωτικό – υβριστικό -απειλητικό για τους συναθρώπους. Όλο και πιο συχνά θυμόμαστε τους στίχους του Σοφοκλή για τη συμπεριφορά του ανθρώπου:

Πότε κακόν ορέγεται
 πότε καλό γυρεύει
 και μόνο δε θα φέρει
 θανάτου αποφυγή
 (Αΐδαο φύξιμος ουδείς)¹¹

Κι εκείνος όπου χαίρεται
 ψηλά την εξουσία
 των νόμων την ουσία
 συχνά παρεξηγά.....

**Εύλογο είναι να αναρωτιόμαστε γιατί αυτή η αντιφατικότητα;
 τι μπορούμε να κάνουμε;**

Ολοένα πιο συχνά θυμάμαι ως εκπαιδευτικός την απάντηση που έδωσε ο Πρωταγόρας στο Σωκράτη, όταν εκείνος ρώτησε:

«Τι θα διδάξεις Πρωταγόρα σε τούτο το πλουσιόπαιδο, που σου έφερα και φλέγεται από δίψα για μάθηση»;¹²

«**Ευβουλίαν**» θα του διδάξω: να σκέπτεται και να αποφασίζει **σωστά / δίκαια** για το **ιδιωτικό** συμφέρον και για το **κοινό καλό**. Είναι νομίζω η πρώτη σαφής σύνδεση - στα πλαίσια του παιδευτικού έργου- της επινοητικής ικανότητας του Ανθρώπου με την αφοσίωσή του στο συνάνθρωπο.

Ανάλογη σκέψη σε πολιτικό επίπεδο είχε διατυπώσει ο Περικλής το 429 π.Χ. μιλώντας στους Αθηναίους σε ώρα που τα **ιδιωτικά συμφέροντα κλόιζαν την αφοσίωσή τους** στην υπεράσπιση της πόλης τους. Και είπε ανάμεσα σε άλλα για τον εαυτό του ως πολιτικό:

«Δεινός γνώναι τα δέοντα.....και φιλόπολις και χρημάτων κρείσσω»¹³(=Είναι ανάγκη να είναι ο πολιτικός ικανός να διακρίνει τι είναι αναγκαίο για την πόλη, να είναι και ο ίδιος καλός πατριώτης και να μην παρασύρεται σε άνομο πλουτισμό, **να έχει χέρια καθαρά**).

¹¹ Θαυμασμός για τον άνθρωπο (και υπόμνηση των περιορισμών του).

¹² Πλάτων, **Πρωταγόρας**, &318.

¹³ Θουκυδίδης, **Ευγγραφή**, 2, 60-64

Οι αιώνες που μεσολάβησαν έδειξαν ότι οι άνθρωποι έκαναν τεράστιες, θαυμάσιες προόδους στην Επιστήμη / Τεχνολογία, αλλά **υστερούν σε ανθρωπισμό**, γιατί υποκύπτουν σε ελκυστικές αδυναμίες: τη **βουλιμία** για συσσώρευση αγαθών (γνωστό το παράδειγμα με τον άφρονα ζηλωτή πλούτου του Ευαγγελίου) και ακόρεστη **δίψα για εξουσία** - δύναμη που οδηγεί ως την **αλαζονεία** και την κατάχρηση της εξουσίας.¹⁴

ε΄. Δυνατότητες του Ανθρώπου και αδυναμίες του.

Παράλληλα ακούστηκαν σε όλες τις εποχές και κοινωνίες προτροπές για μετριασμό ή ανάσχεση της τυφλής δίψας για πλούτο και εξουσία¹⁵. Αλλά τα συμπτώματα δε μειώθηκαν και οι κίνδυνοι σήμερα είναι πιο μεγάλοι, γιατί **τεράστια είναι η δύναμη της Τεχνολογίας στα χέρια του ψυχολογικά αδύναμου ανθρώπου**, όταν γίνεται κάτοχος και διαχειριστής πρωτοφανούς τεχνολογικής δύναμης και βρίσκεται μπροστά σε πρωτόγνωρες προκλήσεις για κατάχρησή της.

Γι' αυτό νομίζω ότι περισσότερο από κάθε άλλη ώρα στην Ιστορία της Ανθρωπότητας σήμερα προβάλλει **η ανάγκη εναρμόνισης της δύναμης που εγκλείει η τεχνολογία με τη δύναμη ψυχής που χρειάζεται ο άνθρωπος, για να υπηρετεί τον Ανθρωπισμό και να εδραιώνει τον ευρύτερο Πολιτισμό**.

.στ΄. Δυνατότητες της Κοινωνίας :

(1) διαμέσου της Παιδείας, (2) διαμέσου της πολιτικής σύνεσης.

Νομίζω και ελπίζω ότι μια τέτοια προσδοκία μπορούμε να την εμπιστευτούμε σε πρώτη φάση στην **Εκπαίδευση** για συνειδητοποίηση της ανάγκης αλλά και της δυνατότητας του ανθρώπου **να κυριαρχήσει πρώτα στον εαυτό του, για να αξιοποιήσει έπειτα την Τεχνολογία του**, με την οποία κυριάρχησε πάνω στη φύση και τώρα απειλεί και το φυσικό περιβάλλον και τον Ανθρωπισμό του.

Τα επίπεδα ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης (διαμέσου της Εκπαίδευσης) μπορεί να είναι:

1. Εξοικείωση με τη λειτουργία του βασικού εργαλείου της Πληροφορικής, δηλ. του Ηλεκτρονικού Υπολογιστή.

¹⁴ Πρότυπο για αποφυγή ο Χίτλερ, που έφτασε στο σημείο αλαζονείας να πει: "Όποιος δεν είναι μαζί μου αυτός είναι εναντίον μου", άρα πόλεμος. Και **σημερινοί μιμητές του....**άξιοι περιφρόνησης και αποπομπής

¹⁵Ενδεικτικά θυμίζω ένα θεατρικό έργο της μεταπολεμικής περιόδου (μετά το 1950): William Miller, **Ήταν όλοι τους παιδιά μου**.

2. **Αξιοποίηση του ίδιου μέσου** -με σύνεση- για υποβοήθηση της διδακτικής πράξης και της μαθησιακής διαδικασίας στο σχολείο.

3. **Κατάδειξη της δυνατότητας που προσφέρει σήμερα η ηλεκτρονική επικοινωνία** για επίσκεψη σε όλα τα πεδία δράσης των ανθρώπων σε όλο τον πλανήτη (και αξιολόγηση της δράσης και έλεγχο).

4. Ειδική κατάδειξη των **πεδίων ευεργετικής αξιοποίησης** της Τεχνολογίας στην υπηρεσία του Ανθρώπου και του συν-Ανθρώπου του (σε έργα κοινής ωφέλειας, σε νοσοκομεία, σε βιομηχανίες, σε μεταφορές...)

5. Παράλληλη κατάδειξη πεδίων καταστροφικής δράσης της Τεχνολογίας από ανθρώπους, όταν προτάσσουν την **ιδιοτέλεια**, τα άνομα **συμφέροντα** ή τη **δίψα για εξουσία** και καταστρέφουν χωρίς οίκτο:

- το φυσικό περιβάλλον,
- το κοινωνικό περιβάλλον,
- το γείτονα άνθρωπο,
- το γείτονα λαό,
- τον Άνθρωπο στον Πλανήτη Γη ολόκληρο¹⁶.

6. Διακριτική επίδειξη των τρόπων, που ο **ενημερωμένος στην Τεχνολογία πολίτης μπορεί να την αξιοποιήσει**, για να μπορεί να παρέμβει υπέρ του Ανθρώπου σήμερα σε όλο το πλάτος του Πλανήτη, για χιλιάδες συνανθρώπους που υποφέρουν από πείνα, αρρώστιες, εγκληματικές ενέργειες ανθρώπων...πέρα και πάνω από σύνορα κρατών, ήθη και έθιμα και γλώσσα κοινωνιών ή **για την υποβοήθηση και αξιοποίηση ανθρώπων με γενικές ή ειδικές ανάγκες**.

7. Προσεκτική επισήμανση των συμπτωμάτων όπου η διαχείριση της εξουσίας οδηγεί σε **φθορά των συνειδήσεων** και προκαλεί απογοητεύσεις και αποδοκιμασίες, όπως αυτή που ανέλυσε ως τραγική περιπέτεια ο Σοφοκλής: και αναλύει σήμερα ως εγκληματική νοοτροπία των **ισχυρών ο Fullbright ή ο N. Chomsky**.

8. **Διακριτική επίδειξη δρόμων**, που ανοίγονται στον ενημερωμένο και ευαίσθητο πολίτη, για να φτάσει και απρόσκλητος στα γραφεία των ισχυρών, χωρίς να περιμένει στους διαδρόμους, χωρίς να κάνει υποκλίσεις σε θυρωρούς, χωρίς να συγκρούεται με αστυνομικούς, **για να πει στις κοντόφθαλμες εξουσίες** ότι υπάρχουν αδικημένοι και περιφρονημένοι, θύματα βαρβαρότητας ή απανθρωπιάς, **εδώ, σήμερα**, που αδυνατούν να υπερασπίσουν τους εαυτούς τους, ότι

¹⁶ Γνωστή σήμερα, γενικευμένη και ανησυχητική εικόνα της βάρβαρης εποχής μας, όπως αποκαλύπτεται στο έργο του William Fullbright, **The Arrogance of Power (Η Αλαζονεία της Δύναμης**, κριτική της φιλοπόλεμης / πολεμόχαρης πολιτικής των Η.Π.Α.)

υπάρχουν καλοπροαίρετοι που δεν ακούονται ως κήρυκες δικαίου, **ότι η εκπαίδευση των νέων έχει γίνει τραγωδία, εδώ, σήμερα**, ότι υπάρχουν βιβλία ακαταλαβίστικα στο σχολείο, ότι... ότι...ότι...

Αρκεί να γνωρίζει σήμερα ο χρήστης της Τεχνολογίας τον αριθμό της τηλεομοιοτυπίας (facs) ή τα στοιχεία του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου του Υπουργείου, για να κάνει γνωστή τη **γνώμη** του, τη **διαφωνία** του, την **εισήγησή** του στην εξουσία, χωρίς να κάνει υποκλίσεις σε γραμματείς και φαρισαίους.¹⁷

Αυτή είναι η **μεγάλη ελπίδα για το σύγχρονο άνθρωπο**, να μπορεί να επηρεάζει κατά κάποιο τρόπο εκείνους που παίρνουν αποφάσεις γι' αυτόν χωρίς να τον ρωτούν.

Γιατί η σύγχρονη τεχνολογία - με τις ποικίλες μορφές και δυνατότητες που έχει - ανοίγει το δρόμο για τρεις μοναδικές προσδοκίες:

- Να επιτελείται **πληροφόρηση και διαφωτισμός** των λαών, ανεξάρτητα από τη βούληση των ηγετών, σε χώρες μικρές ή μεγάλες,
- Να καλλιεργείται ταυτόχρονα ο φόβος στις μυστικές και κακοποιές δυνάμεις, που επιχειρούν να τρομοκρατούν και να χειραγωγούν την ανθρωπότητα (να αναπτύσσεται στα μυστικά αυτά συμβούλια ο φόβος) ότι μπορεί και στα δικά τους απρόσιτα γραφεία να φτάνει με τη σύγχρονη τεχνολογία **ο κοινός άνθρωπος τιμωρός, αυτός που ζητάει από τη ζωή μόνο ειρήνη και εργασία και σεβασμό της αξιοπρέπειάς του, για να είναι ευτυχισμένος και άνθρωπος, φιλόανθρωπος**. (Να γνωρίζουν και οι σκοτεινοί συνωμότες ότι υπάρχει και επίγειος - ηλεκτρονικός - **δίκης οφθαλμός**, που καταγράφει τα έργα τους).
- Να συντελείται παράλληλα **ελεύθερη από λογοκρισία των ισχυρών επικοινωνία των λαών** και διαμόρφωση πνεύματος ειρηνικής συνύπαρξης και συνεργασίας στο επίπεδο των ανθρώπων που εργάζονται και παράγουν αγαθά για όλους.

Μπορούμε, νομίζω, να συμπράξουμε για την ενίσχυση αυτής της ελπίδας στο σύγχρονο κόσμο αξιοποιώντας την Τεχνολογία του Ανθρώπου για προαγωγή του Ανθρωπισμού.

Γι' αυτό εγκάρδια επαινούμε όσες και όσους εργάστηκαν για τη σημερινή εκδήλωση.

¹⁷ Χαρακτηριστικό παράδειγμα σε διεθνές επίπεδο ο Noam Chomsky (αμερικανός καθηγητής / πολιτικός στοχαστής) που έγραψε πρόσφατα (19-5-2002) άρθρο με τίτλο: "Who are the Global terrorists? Και απάντησε με την ανάλυσή του: Οι δυνατοί της γης, δηλ. εμείς.

Παράρτημα:

1. Τεχνολογία

Τεχνολογία κατά κυριολεξία σημαίνει λόγο περί των **τεχνών** (των πρακτικών που υπηρετούν τη **χρησιμότητα**) και των **καλών τεχνών** (που εκφράζουν την **καλαισθησία** των ανθρώπων). Στην πραγματικότητα έχουμε περιορίσει τον όρο τεχνολογία μόνο στις πρακτικές τέχνες και δηλώνουμε συλλήβδην τα **εργαλεία ή μηχανήματα** (απλά ή σύνθετα ή συνθετότατα - λεπτότατα - πολυπλοκότατα), που επινοούν και κατασκευάζουν οι άνθρωποι **για την εξυπηρέτηση των αναγκών τους**.

Κατανοείται καλύτερα ο όρος, αν ανατρέξουμε στην **ετυμολογία της λέξης, την αρχική αληθινή** (έτυμος = αληθινός, ετυμηγορία των ενόρκων = έκφραση της αλήθειας την οποία ερεύνησαν και αποφάνθηκαν σχετικά με κάποια υπόθεση), όπου μαθαίνουμε ότι **τέχνη** παράγεται από το **τίκτω** (=γεννώ). Άρα, **τέχνη σημαίνει κατ' αρχήν επινόηση** για κάτι νέο, δημιουργία κάποιου νέου πράγματος, το οποίο μπορεί να είναι απλά χρήσιμο ή να ανταποκρίνεται στην ευαισθησία του κατασκευαστή / δημιουργού.

Έργο τεχνολογίας (εργαλείο) υπήρξε, από πρώτα βήματα του ανθρώπου, η χρησιμοποίηση ενός ξύλου (μιας ράβδου), που γίνεται στα χέρια του ανθρώπου **προέκταση ή ενδυνάμωση των χεριών του**:

1. για να αμυνθεί έναντι επερχόμενου κινδύνου,
2. για να στηριχτεί, αν χρειάζεται,
3. για να τραβήξει το κλαδί της συκιάς, που αλλιώς δεν το φτάνει,
4. για να τινάξει την καρυδιά, να σπάσει το σκληρό καρύδι.

Σε όλες τις περιπτώσεις **παράγει έργο** (με το εργαλείο) **χρήσιμο γι' αυτόν** και ενδεχόμενα για άλλους. Ίσως όμως και για έργο αρνητικό: για να απειλήσει κάποιος κάποιον άλλο, για να χτυπήσει, για να πληγώσει.

Έργο τεχνολογίας είναι το μαχαίρι, το δόκανο, ο τροχός, το αλεξιβρόχιο, το **ήλεκτρο** στα χέρια του ανθρώπου.

Έπειτα, **σε συνδυασμό με την επιστήμη**, έργο τεχνολογίας είναι ο ηλεκτρισμός, το αυτοκίνητο, το μικροσκόπιο, το τηλεσκόπιο, το ηλεκτρονικό μέσο επικοινωνίας σήμερα, το αεροπλάνο.

Βασική προϋπόθεση για τη δημιουργία και αξιοποίηση της Τέχνης (Τεχνολογίας) η **επινόηση**. Έργο του νου και η εκγύμναση του χεριού, η **δεξιότητα ή δεξιοτεχνία**, δηλαδή δεξιότητα που προωθεί ταυτόχρονα την τέχνη, την επινόηση. Νομίζω ότι με αυτό το νόημα ο Αναξαγόρας, σύγχρονος του Σωκράτη στοχαστής του 5^{ου} π.Χ, διατύπωσε τη γνωστή

επιγραμματική άποψη ότι: "φρονιμώτατον των ζώων άνθρωπος (εστί) δια το χείρας έχειν". Παράλληλα ο τραγικός ποιητής Σοφοκλής εξέφραζε το θαυμασμό του γι' αυτό το ζώο, που παράγει τεχνολογία, κι έγραψε τον **Ύμνο του Ανθρώπου** (α' στάσιμο της Αντιγόνης), που όλα τα μπορεί, αλλά "Πότε καλόν ορέγεται / πότε κακό γυρεύει/ και μόνο δε θα φέρει θανάτου αποφυγή" (Αντιγόνη, α' στάσιμο, μετ. Κ.Μάνου)

2. Ανθρωπισμός:

Βιοθεωρία και κοινωνική αντίληψη που βασίζονται ή αποβλέπουν στις ακόλουθες αρχές:

- ✓ Σεβασμό για την αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα του Ανθρώπου.
- ✓ Αναγνώριση της αξίας της προσωπικότητας του Ανθρώπου.
- ✓ Ενδιαφέρον για την ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας διαμέσου της επιμελημένης Εκπαίδευσης για όλους.
- ✓ Ενδιαφέρον για την ευημερία των ανθρώπων και ταυτόχρονα φροντίδα για τη δημιουργία ευνοϊκών κοινωνικών συνθηκών για όλα τα μέλη της Κοινωνίας. Κοινωνικός Ανθρωπισμός.
- ✓ Κήρυγμα ελευθερίας της σκέψης και έκφρασης, ανοχής των απόψεων του συνανθρώπου.
- ✓ Αντίθεση προς το φανατισμό, τη μισαλλοδοξία, την ανευλάβεια για τις απόψεις των άλλων.

Κατά την περίοδο της Ευρωπαϊκής Αναγέννησης διάφοροι στοχαστές (όπως οι: Δάντης, Πετράρχης, Έρασμος) διατυπώνοντας τέτοιες **αρχές ανθρωπισμού** και αναζητώντας υπέρμαχους τέτοιων σκέψεων και διακηρύξεων εντόπισαν ότι τέτοιους λογισμούς μπορούσαν να βρουν στην Αρχαία Ελληνική Κλασική Γραμματεία (κυρίως στη φιλοσοφία, στα έργα της Αρχαίας Τραγωδίας και Κωμωδίας, στην ιστοριογραφία) και επιδόθηκαν με ζήλο στη μελέτη των ελληνικών κειμένων. Έτσι γεννήθηκε ο **Κλασικιστικός Ανθρωπισμός*** της Αναγέννησης και ονομάστηκαν **Ανθρωπιστικές** οι αντίστοιχες **σπουδές**. Αυτή η κίνηση βοήθησε τους **Ανθρωπιστές** να αντισταθούν στο δογματισμό και το φανατισμό του Μεσαίωνα και ειδικότερα της παπικής Εκκλησίας, που είχε αντισταθεί στην ελευθερία της σκέψης, στην επιστημονική έρευνα (ενδεικτικά θυμίζω την **Ιερή Εξέταση**, το επεισόδιο Σαβοναρόλα, τη δίωξη του Galileo Galilei (1616-32). Παραλλαγές του Κλασικιστικού Ανθρωπισμού εμφανίστηκαν και κατά τα τέλη του 18^{ου} αιώνα (με κύριους εκφραστές τον Humboldt, τον Lessing, τον Goethe και άλλους) κατά το α' μισό του 20ού αιώνα με κύριο εκπρόσωπο το διάσημο Γερμανό Ελληνιστή Werner Jaeger**

Με τις βασικές **αρχές του Ανθρωπισμού** και άλλες επιδιώξεις (θρησκευτικές ή φιλοσοφικές ή κοινωνικές) εμφανίστηκαν άλλα ρεύματα Ανθρωπισμού με ανάλογες επωνυμίες: **Χριστιανικός ανθρωπισμός** (με προσήλωση στην πίστη), **υπαρξιστικός ανθρωπισμός** (με διακήρυξη απόλυτης ελευθερίας και ευθύνης του ανθρώπου για την ύπαρξή του) και **σοσιαλιστικός ανθρωπισμός**, με βασικό προσανατολισμό την ευτυχία του ανθρώπου μέσα στην κοινωνία κατά την επίγεια ζωή του.

Σημειώσεις:

*Τότε οι Ευρωπαίοι μελετητές (βοηθούμενοι και από Βυζαντινούς δασκάλους) επιδόθηκαν στη μελέτη της Ελληνικής Γραμματείας με τόσο ζήλο, ώστε καθιέρωσαν ως βασικό τμήμα της παιδείας της ανθρωπότητας πολλά κείμενα της Ελληνικής Γραμματείας και χιλιάδες όρους από την Ελληνική γλώσσα (λ.χ. στην αγγλική γλώσσα: Academy, Biology, chemistry, drama, epistemology, fantasy, geometry, history, iconoclast, jealousy (ζήλια), kalology, Logic, method, narcissus, optic, rhetoric, system, tautology (ταυτολογία), xenophobia, zoology).

** Το ιστορικό του Κλασικιστικού Ανθρωπισμού μπορεί κανείς να βρει με σαφήνεια γραμμένο στο βιβλίο του Σπ. Ράση, **Ανθρωπιστική Παιδεία**, (εκδόσεις «Παρατηρητής» Θεσσαλονίκη).

3. **Πολιτισμός** (δείτε το άρθρο: [Προσπάθεια ανάλυσης της έννοιας Πολιτισμός](#))